

Nr 252.

Godkänd av andra kammaren den 12 maj 1939.

Godkänd av första kammaren den 12 maj 1939.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av den årliga lästiden vid folkskolan m. m. jämte vissa i ämnet väckta motioner.

(Statsutskottets utlåtande nr 139.)

Till KONUNGEN.

I en den 24 februari 1939 dagtecknad proposition (nr 149) har Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* förklara sig icke hava något att erinra mot att lästiden vid folk- och småskolor från och med den 1 juli 1940 utsträcker från minst $34\frac{4}{7}$ veckor till minst $36\frac{4}{7}$ veckor; *dels ock* medgiva, att rätten till statsbidrag till arvoden åt timlärare vid folk- och småskolor må från och med den 1 juli 1940 utvidgas i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i ovannämnda statsrådsprotokoll förordats.

I samband härmed har riksdagen till behandling förehaft

dels motionen I: 243, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att differentiering av lästiden och uppdelning av läraravdelning inom skolor med två- eller flera klasser måtte omfatta även skolorna av B1 formen;

dels ock de två likalydande motionerna I: 253 och II: 418, vari hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att statsbidrag till arvode åt timlärare vid två- eller flerklassiga undervisningsavdelningar, i vilka ingår även folkskolans sjunde årsklass, må på i propositionen eljest angivna villkor utgå, då antalet lärjungar i avdelningen uppgår till minst 20.

Utsträckning av den årliga lästiden vid folkskolan.

Riksdagen är ense med departementschefen om att de spörsmål, som nu föreligga till bedömande, väsentligen äro av skolorganisatorisk art och icke av löneteknisk natur. Från denna utgångspunkt har det gällt för riksdagen

att pröva de föreliggande förslagen till förbättrande av folkskoleväsendet i organisatoriskt avseende och stärkande av den undervisning, som detta har att förmedla.

De för ärendets utredning tillkallade sakkunniga, de över deras förslag hörda myndigheterna och sammanslutningarna samt departementschefen äro alla ense om att den nuvarande minimilästiden bör utsträckas. Riksdagen anser för sin del att fullgoda skäl blivit anförda för en obligatorisk förlängning av folkskolans årliga minimilästid. För närvarande kunna skoldistriktet planlägga undervisningen enligt tre alternativa lästider $34\frac{4}{7}$ veckor, $36\frac{4}{7}$ veckor och 39 veckor. Ett enhetliggörande av folkskolans lästid skulle enligt departementschefens mening ur åtskilliga synpunkter visserligen vara eftersträfvansvärt, men han har i likhet med de sakkunniga likväl icke ansett sig kunna tillstyrka en så långt gående åtgärd på detta område som ett successivt övergående till en enhetlig lästid av 39 veckor. Departementschefen har därför stannat vid att föreslå minimilästidens bestämmande till $36\frac{4}{7}$ veckor, varigenom framdeles, i stället för tre, två alternativa lästider skulle ifrågakomma. Detta ståndpunktstagande har i främsta rummet förestavats av att departementschefen icke ansett lämpligt att samtidigt genomföra två så ingripande och betydelsefulla reformer som utbyggandet av folkskolan med en sjunde årsklass och lästidens utsträckning till 39 veckor. Riksdagen delar den av departementschefen i förevarande avseende uttalade uppfattningen. Den mycket betydande reformverksamhet inom folkskoleväsendet, som ägt rum under senare år, talar enligt riksdagens mening för att varsamhet bör iakttagas från statsmakternas sida, när det gäller genomförandet av ytterligare skolorganisatoriska åtgärder. Riksdagen anser sig därför icke kunna tillstyrka, att steget nu skulle tagas fullt ut till en enhetlig lästid av 39 veckor, men vill understryka det av departementschefen gjorda uttalandet, att det bör vara statsmakterna angeläget att främja den pågående frivilliga utvecklingen för utsträckning av lästiden till 39 veckor. Kungl. Maj:ts förslag om införande av en minimilästid av $36\frac{4}{7}$ veckor får riksdagen alltså giva sin anslutning och får härvid särskilda betona, att genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag vinnes en önskvärd utjämning mellan nu rådande förhållanden i olika skoldistrikt, samtidigt som företrädesvis de svagare skolformernas arbetsbetingelser komma att förbättras.

Emot den föreslagna reformens genomförande från och med den 1 juli 1940 har riksdagen intet att erinra.

Riksdagen godkänner jämväl departementschefens förslag med avseende å det antal verkliga läsdagar, som böra ingå i läsåret, ävensom beträffande rätt för skoldistrikt att minska antalet effektiva läsdagar med högst tre, i syfte att bereda lärare möjlighet att erhålla ledighet för deltagande i kurser och möten, som äro av betydelse för lärarens fortbildning.

Förstärkning av undervisningen i två- eller flerklassiga undervisningsavdelningar.

Departementschefen har beträffande *differentiering av lästiden* anslutit sig till de sakkunnigas av myndigheterna i allmänhet tillstyrkta ståndpunkt, att dylik differentiering skall kunna äga rum i skolor av B 2-, B 3-, D 1- och b-formerna samt under en tidrymd av sammanlagt högst omkring 100 timmar vid 39 veckors lästid och 50 timmar vid $36\frac{4}{7}$ veckors lästid. Riksdagen godkänner detta förslag.

I motionen I:243 föreslås, att rätten till uppdelning av elevavdelning i enlighet med vad skolöverstyrelsen i sitt i ärendet avgivna yttrande ifrågasatt skall utsträckas jämväl till skolor av B 1-formen.

Riksdagen ansluter sig till departementschefens uppfattning, att pedagogiska skäl icke kunna med större styrka åberopas för att utsträcka differentieringen till skolor av första B-formen. De undervisningstekniska svårigheterna vid dessa skolor äro nämligen icke jämförliga med de svårigheter av dylikt slag, som föreligga i skolor av B 2-, B 3-, D 1- och b-formerna. Däremot vill riksdagen icke bestrida, att långa skolvägar samt vissa andra skäl av social natur kunna stundom motivera nedsättning av de enskilda elevernas lästid även i skolor av B 1-formen, så att lästiden kommer att bli något kortare än lärarens undervisningstid. Möjlighet härtill finnes emellertid redan jämlikt kungörelsen den 29 juni 1921 (nr 372), innefattande bestämmelser om s. k. växellov. Departementschefen har uttalat sig för en revidering av bestämmelserna i nämnda kungörelse, i syfte att sammanföra och samordna desamma med motsvarande bestämmelser rörande den av honom tillstyrkta uppdelningen av undervisningsavdelningar. Riksdagen, som anser det synnerligt lämpligt att alla föreskrifter om differentiering av lästiden sammanföras, förutsätter, att möjligheterna för uppdelning av elevavdelningarna i B 1-skolor komma att för framtiden bibehållas.

I detta sammanhang vill riksdagen emellertid uttala, att den utsträckta lästiden synes böra så vitt möjligt komma alla lärjungar till del.

I likhet med departementschefen finner riksdagen lämpligt, att tillämpning i de enskilda skoldistrikten av bestämmelserna om differentiering av undervisningen blir föremål för prövning från fall till fall och att dessa frågor skola bedömas och avgöras av skolöverstyrelsen. En dylik central prövning måste giva en god garanti för enhetlighet i tillämpningen, vid vilket riksdagen fäster det största avseende. Riksdagen vill i detta sammanhang framhålla, att differentiering av lästiden, där sådan befinnes böra ifrågakomma, icke med nödvändighet skall äga rum under längsta medgivna tid, utan att skolöverstyrelsen vid sin prövning av hithörande frågor jämväl torde hava att bestämma längden av den tid, varunder uppdelning av undervisningsavdelning i förekommande fall kan anses vara av omständigheterna påkallad.

Utvädning av rätten till statsbidrag för avlöning av timlärare synes riksdagen vara en förstärkningsanordning, ägnad att på ett lyckligt sätt befordra

undervisningens effektivitet. Departementschefens förslag härutinnan kan riksdagen i huvudsak giva sin anslutning. Riksdagen finner sig dock böra vidtaga viss jämkning beträffande grunderna för statsbidrags utgående.

I berörda motioner I: 253 och II: 418 har yrkats, att statsbidrag till arvode åt timlärare vid två- och flerklassiga undervisningsavdelningar, i vilka ingår även folkskolans sjunde årsklass, må utgå, då antalet lärjungar i avdelningen uppgår till minst 20. Riksdagen anser sig visserligen icke kunna bifalla detta yrkande, men finner i anslutning till vad i motionerna anförts skäl tala för att statsbidrag bör kunna utgå enligt något förmånligare grunder än de av departementschefen förordade till undervisningsavdelning av i motionerna angivna slag. Den elevnumerär, som bör medföra rätt till statsbidrag, synes i dylika avdelningar böra sättas något lägre än vid övriga, med hänsyn i främsta rummet till de svårigheter av undervisningsteknisk art, som möta på grund av att första årets teoretiska fortsättningsskolkurs i regel är förlagd till det sjunde skolåret. Riksdagen medgiver därför, att den elevnumerär, som bör medföra rätt till statsbidrag för sagda avdelningars del, bestämmes enligt det i de sakkunnigas förslag upptagna alternativet II.

Riksdagen förutsätter, att timlärarersättning må utgå icke allenast till ordinarie lärare utan även till extra ordinarie och vikarierande lärare.

Emot vad departementschefen i övrigt förordat har riksdagen icke funnit något att invända.

Kostnadsberäkningar.

Riksdagen har icke funnit anledning till erinran mot de av departementschefen gjorda kostnadsberäkningarna. Merkostnaderna till följd av de tillstyrkta ändrade grunderna för statsbidrag till timlärare torde emellertid med hänsyn till vad riksdagen i det föregående anført böra beräknas till 425,000 kronor i stället för av departementschefen angivna 400,000 kronor. Införandet i ökad utsträckning av det sjunde skolåret kommer givetvis framdeles att i höjande riktning påverka nämnda kostnader.

Under åberopande av vad sålunda anförts får riksdagen anmäla,

dels att riksdagen förklarar sig icke hava något att erinra mot att lästiden vid folk- och småskolor från och med den 1 juli 1940 utsträcker från minst $34\frac{4}{7}$ veckor till minst $36\frac{4}{7}$ veckor;

dels ock att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 253 och II: 418, medgivit, att rätten till statsbidrag till arvoden åt timlärare vid folk- och småskolor må från och med den 1 juli 1940 utvidgas i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över eklelesiastikärenden för den 24 februari 1939 förordat, dock med iakttagande av vad riksdagen i det föregående uttalat.

Stockholm den 12 maj 1939.

Med undersätlig vördnad.